

Sala sockenkyrka

Omläggning av spåntak

Antikvarisk rapport

Sala klockargård 1:2
Sala landsförsamling
Västmanland

Helén Sjökvist

Sala sockenkyrka

Omläggning av spåntak

Antikvarisk rapport

Sala klockargård 1:2
Sala landsförsamling
Västmanland

Helén Sjökvist

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2011

Omslagsfoto: Sala sockenkyrka sedd från nordöst. Foto: Helén Sjökvist.

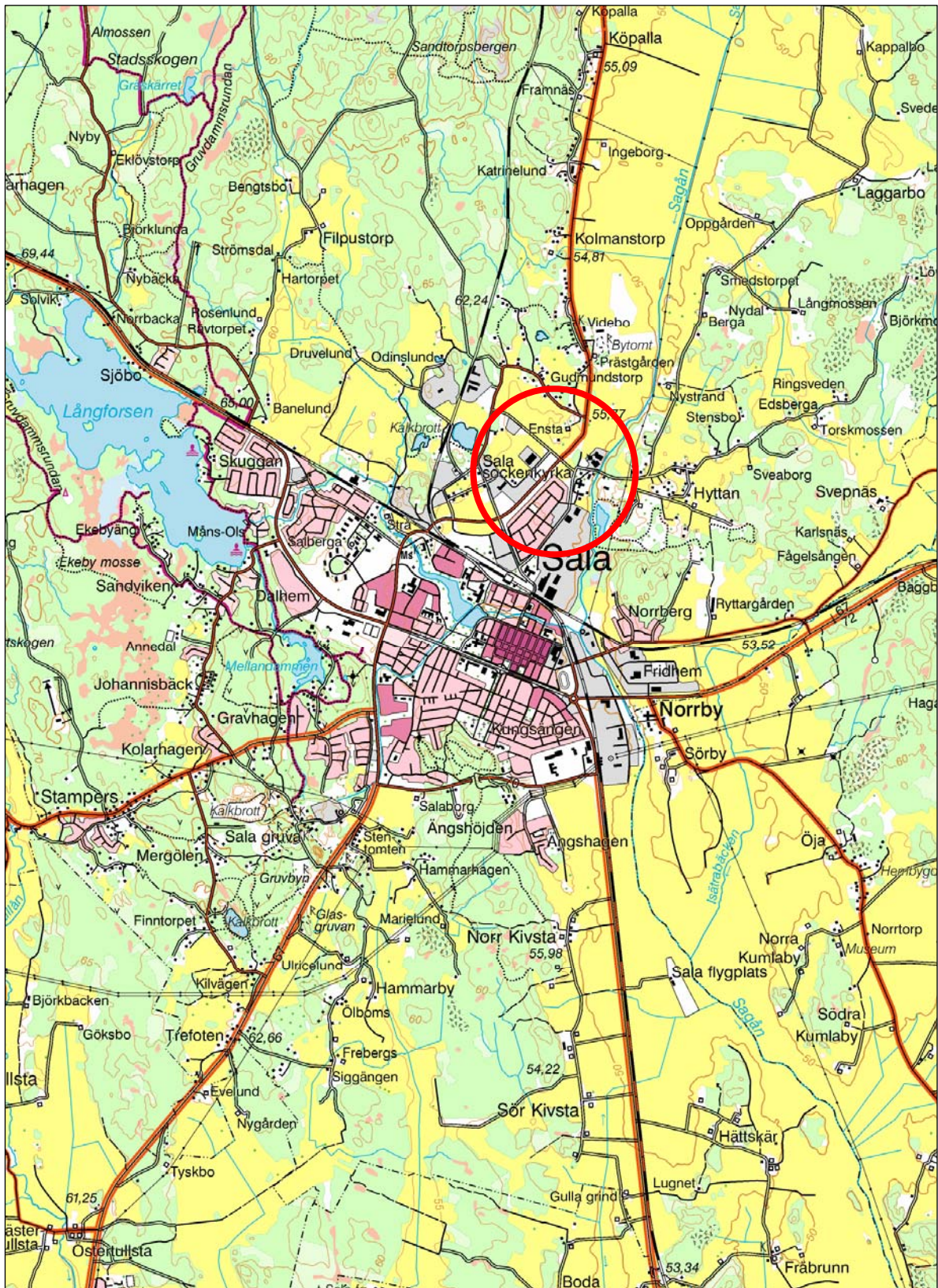
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN: 978-91-7453-066-7

Tryck: Just Nu, Västerås 2011.

Innehåll

Inledning.....	5
Bakgrund	5
Sala sockenkyrka	5
Tidigare takreparationer.....	5
Genomförande	6
Referenser.....	8
Kart- och arkivmaterial.....	8
Otryckta källor.....	8
Litteratur.....	8
Tekniska och administrativa uppgifter	8

Figur 1. Sala sockenkyrkas läge, markerat med en ring. Utdrag ur Gröna kartan. Skala 1:50 000.

Inledning

Under 2010 har spåntaket på Sala sockenkyrkas norra kortakfall lagts om. Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen har medverkat som antikvarier på uppdrag av Svenska kyrkan i Sala.

Bakgrund

Sala sockenkyrka

Sala sockenkyrka uppfördes någon gång omkring år 1300.¹ Exteriört har kyrkan kvar mycket av sin medeltida prägel, även om den genomgått vissa förändringar.

Omkring år 1500 gjordes en nordlig utbyggnad för finska invandrare, verksamma vid den då expansiva Sala gruva. Denna tillbyggnad revs under 1600-talet men ersattes med en tillbyggd korsarm under 1750-talet.

Framförallt är kyrkan känd för sin rika utsmyckning med målningar av Albertus Pictor, vilka tillkommit under 1460-talet. Ur byggnadshistorisk synvinkel är den bevarade medeltida takstolen av stort intresse.

Tidigare takreparationer

Samtliga takfall utom sakristians är täckta med klivna spån. På långhuset och de norra utbyggnaderna ligger spån med raka och runda underkanter medan det på vapenhuset ligger näbbspån i ett mer ålderdomligt utförande. Sakristians tak har skivtäckning av kopparplåt.

De första uppgifterna om reparationer av kyrkans taktäckning finns från år 1631–33 då kyrkans yttertak fick ny spåntäckning.² 1663 reparerades och tjärades den takryttare som tidigare fanns på långhustaket, liksom en del av kyrktaket och vapenhuset. År 1715 kom takryttaren att avlägsnas då den skadats av blåst. Några år senare, år 1721, reparerades taket återigen och nya spån lades. Från slutet av 1700-talet finns också uppgifter som tyder på att taket varit rödtjärat. År 1909 fick kyrkans yttertak en ny spåntäckning, vilket kan vara den som legat på korets norra takfall fram till idag. En större omläggning tycks ha genomförts vid en omfattande exteriör renovering 1961–62. Även i slutet av 1990-talet gjordes en omfattande omläggning av spåntaket på kyrkan. På korets norra takfall har det på senare år fallit bort spån p.g.a. sönderrostade spikar.³ En del spån har även varit spruckna.

Taket tjärades senaste gången 2004 med trätjära. Från äldre omtjärningar finns spår av stenkolstjära vilket generellt sett kan leda till problem med rötskador.

¹ Sjökvist 2008.

² Hammarskiöld

³ Länsstyrelsens beslut dnr 433-10117-08 daterat 2008-10-01.

Figur 2. Sala sockenkyrka sedd från nordöst. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 3. Näbbspån på vapenhusets västra takfall med spår av tidigare använd stenkolstjärna. Foto: Helén Sjökvist.

Genomförande

Samtliga takspån på korets norra takfall är bytta. Undertaket av bräder med fasade kanter var i relativt gott skick och kunde behållas. Det gamla spånet var spikat med klippspik eller smidd spik med synliga spikskallar. Spånen var av tillverkade av furu.

Det nya spånet spikades med dold spikning, vilket man fått tillstånd för i Länsstyrelsens beslut, och spånen är tillverkade i furu med en något tvärare avslutande kant än de äldre spånen. Nya spån levererades tjärade med uppvärmd dalbränd tjära från FC Sweden. Före tjärningen hade träet en fukthalt på 16–17 %.

Vid takfoten lades en avluftning i trä. Vindskivan mot öster var i delvis dåligt skick. Redan sedan tidigare har vindskivan skarvats och försetts med sammanhållande järnband. Den övre delen av vindskivan byttes och bands samman lika befintligt.

I anslutningen mellan långhuset och korets tak fanns sedan tidigare en plåtavtäckning under spånen, med korta plåtar mellan varje spånvarv. Denna hade rostgenomslag och byttes lika befintligt.

Figur 4. Korets norra takfall avtäcktt. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 5. Vindskivan är sedan tidigare lagad. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 6. Undertaket var i gott skick. Foto: Bengt Andersson.

Figur 7. Till höger i bild syns de korta plåtar som ligger mellan korets och långhusets takfall. Foto: Bengt Andersson.

Figur 8. Bortrivet spån från norra takfallet med smidd spik eller klippspik. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 9. Bortrivet spån med spår av stenkolsstjärna. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 10. Norra takfallet efter omläggningen med återmonterad takstege. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 11. Anslutning mellan korets och långhusets takfall efter omläggningen. Foto: Helén Sjökvist

Figur 12. Den övre delen av vindskivan är utbytt. Foto: Hälsinge takspån.

Figur 13. Detalj med delvis utbytt vindskiva samt bevarade järn och plåtöverläggare. Foto: Helén Sjökvist.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Gröna kartan

Otryckta källor

Hammarskiöld, Rolf. 2005. Sala sockenkyrka – karakterisering. Västerås stift.

Länsstyrelsen i Västmanlands län. Beslut daterat 2008-10-01, dnr 433-10117-08.

Litteratur

Sjökvist, Helén. 2008. *Kristina, Möklinta, Norrby och Sala sockenkyrka - installation av larm*. Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen rapport 2008:5. Västerås.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Kulturmiljövård Mälardalen projektnr:</i>	10073
<i>Länsstyrelsen dnr:</i>	433-10117-08
<i>Fastighetsbeteckning:</i>	Sala Klockargård 1:2
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanlands län
<i>Socken:</i>	Sala landsförsamling
<i>Beställare</i>	Sala-Norrby-Möklinta samfällighet
<i>Entreprenör:</i>	Hälsinge takspån AB Box 49 823 21 Kilafors
<i>Antikvarisk kontroll:</i>	Kulturmiljövård Mälardalen Stora gatan 41 722 12 Västerås

